

Josine Schrickx, *Lateinische Modalpartikeln: nempe, quippe, scilicet, videlicet und nimirum*, Leiden: Brill 2011, ss. 304. Seria: Amsterdam Studies in Classical Philology, t. 19. ISBN: 978-40-04-20275-7.

Praca Josine Schrickx, zatytułowana „Lateinische Modalpartikeln: *nempe, quippe, scilicet, videlicet* und *nimirum*”, została wydana przez cenione holenderskie wydawnictwo Brill jako 19 tom ukazującej się od 1990 r. serii „Amsterdam Studies in Classical Philology”, w której publikowane są studia z zakresu językoznawstwa greckiego i łacińskiego. Książka ta wpisuje się w cieszącą się w ostatnich latach dużym zainteresowaniem wśród lingwistów problematykę adekwatnego opisu, często wielofunkcyjnych, partykuł, którym to terminem w gramatykach zachodnioeuropejskich określane są leksemy nieodmienne. Przedmiot badań Schrickx stanowi pięć łacińskich leksemów: *nempe, quippe, scilicet, videlicet* i *nimirum*, które autorka określa jako partykuły modalne, tzn. takie, za których pomocą nadawca wyraża swoją ocenę prawdopodobieństwa zachodzenia danego stanu rzeczy.

Praca składa się z szesnastu rozdziałów, z których pierwszy ma charakter wstępu, a ostatni zakończenia, w rozdziałach 2-8 poruszane są różnorakie zagadnienia ogólne związane z opisem partykuł modalnych, w rozdziałach 14-15 zwięźle opisane zostały bardziej podstawowe łacińskie partykuły modalne, m.in. *certe/certo, fortasse, plane, profecto* czy *sane*. Zasadnicza część pracy zawiera się w rozdziałach 9-13, poświęconych opisowi pięciu wymienionych w tytule partykuł. Wszystkie one zostały poddane szczegółowej analizie, uwzględniającej konteksty i typy zdań (pytajne, rozkazujące, podrzędne), w jakich się pojawiają, współwystępowanie z innymi partykułami, różnorakie stylistyczne i pragmatyczne aspekty ich użycia (zwłaszcza użycia ironicznego). Uwzględniona została również ich etymologia, a także właściwości wynikające z ujęcia diachronicznego, co było możliwe dzięki temu, że korpus językowy dla prowadzonych badań stanowiły teksty od Plauta i Terencjusza do Apulejusza, tj. zawierające się w przedziale czasowym 200 przed Chr. – 200 po Chr. Rezultatem tych badań jest określenie funkcji opisywanych partykuł, a co za tym idzie – różnic między nimi. Rolę jakiegoś leksemu najzwięźlej można przedstawić, wskazując jego miejsce wśród innych klas leksemów, co też autorka czyni, prezentując (s. 261-262) przyjętą przez

siebie klasyfikację leksemów nieodmiennych, jednocześnie uwypuklając te, które są zasadniczym przedmiotem jej zainteresowania. Klasyfikacja ta przedstawia się następująco:

1. Przysłówki zdaniowe, stanowiące komentarz [do zdania]:
 - a. przysłówki zdaniowe oceniające:
 - i. podają ocenę zdarzenia (*opportune, bene, commode, feliciter, male, optime*),
 - ii. podają ocenę podmiotu zdania (*stulte, imprudenter, sapienter*),
 - iii. podają ocenę moralną lub prawną (*recte, falso, iniuria, iure, merito, vero*);
 - b. wykładniki „zobligowania” (*scilicet, videlicet, nimirum, certe, certo, plane, profecto, sane, sine dubio, vero i vere*; bez całkowitego „zobligowania”: *fortasse*);
 - c. ograniczające zasadność wypowiedzi (*quod sciam, ut mihi quidem videtur, meo iudicio*);
 - d. wyrażające zapewnienie o szczerości mówiącego (*vere ut dicam*);
 - e. komentujące formę językową wypowiedzi (określone użycia *breviter, denique*);
2. Wykładniki ilokucji (częściowo *vero; quaeso, amabo, obsecro*);
3. Wykładniki dyskursu:
 - a. intratekstowe albo łączące (*nam, igitur, quippe*);
 - b. ekstratekstowe albo sytuujące; partykuły konwersacyjne (*at, enim, ergo, nempe*; niektóre użycia *sane*);
4. Konektory, spójniki i partykuły łączące (*et, aut, quia, quod; tamen, nihilominus*);
5. Partykuły przyrematyczne, partykuły-intensyfikatory, partykuły-wykładniki stopnia (*adeo, demum, solum, tantum*; niektóre użycia *certe, plane i sane*).

Trzy spośród opisywanych leksemów: *scilicet, videlicet i nimirum* zaliczone zostały do jednej z grup tzw. przysłówków zdaniowych, określanych jako wykładniki „zobligowania” (autorka posługuje się często stosowanym w literaturze przedmiotu angielskim terminem *commitment markers*), czyli partykuły, za pomocą których nadawca obliguje się na rzecz prawdziwości tego, o czym mówi. Jak wynika z analiz autorki, *nimirum* (*bez wątpienia*) jest partykułą epistemiczną wyrażającą silne przekonanie mówiącego co do prawdziwości przekazywanej treści, natomiast *scilicet* i *videlicet* są wykładnikami tzw. modalności ewidencjalnej, czyli kategorii językowej określającej, na jakiej podstawie mówiący wypowiada jakieś informacje, przy czym *scilicet* (*oczywiście*) wskazuje, że zdaniem nadawcy to, o czym mówi, jest dla odbiorcy jasne samo przez się, natomiast *videlicet* (*jest jasne, zrozumiałe*) wskazuje, że jest to rezultat wnioskowania. Dwie pozostałe partykuły są zaliczane do wykładników dyskursu: *quippe* (*powodem jest to, że*) wprowadza wyjaśnienie tego, o czym była mowa we wcześniejszym tekście, natomiast *nempe* (*z pewnością*) zakłada interakcję między nadawcą i odbiorcą, tzn. wprowadza zdanie, za pomocą którego nadawca upewnia się u odbiorcy, czy dobrze zrozumiał to, co zostało powiedziane.

Jak w każdym opracowaniu, w którym poddany jest drobiazgowej analizie bogaty materiał językowy, również w książce Schrickx można znaleźć interpretacje budzące wątpliwości. W żadnym razie nie umniejsza to wartości jej pracy, z którą z całą pewnością powinni zapoznać się filologowie i językoznawcy, zwłaszcza zainteresowani modalnością czy zagadnieniami związanymi z klasyfikowaniem słownictwa.

Małgorzata Górka
Instytut Filologii Klasycznej KUL